

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
Кафедра соціальної педагогіки**

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ПИТАННЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
В ПЕДАГОГІЦІ ТА СОЦІАЛЬНІЙ ПЕДАГОГІЦІ**

Матеріали доповідей теоретико-методологічної конференції

Затверджено
редакційно-видавничою радою
Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди
Протокол № 2 від 12.02. 2007 р.

**Харків
2007**

ББК 74в.я431
УДК 37.0:001.891(043.2)
М 54

Книжкова група

редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного
університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 2 від 12.02. 2007 р.)

Рецензенти.

Кушнарєнко Н.М. - доктор педагогічних наук, професор, проректор
з наукової роботи Харківської державної академії
культури

Попова О.В. - доктор педагогічних наук, професор кафедри
загальної педагогіки Харківського національного
педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

**Методологічні питання наукового дослідження в педагогіці та
М 54 соціальній педагогіці:** Матеріали доп. теоретико-методол. конф., 27
лют. 2007 р., Харків / Харк. нац. пед. ун-т; Відп. ред. Т.О. Дмитренко,
проф., д-р пед. наук.– Х.: ХОГОКЗ, 2007. – 80 с.

До збірника увійшли доповіді науковців з теоретико-методологічних питань з педагогіки та соціальної педагогіки. Матеріали рекомендовано до друку: факультетом психології та соціології (протокол № 7 від 22.02. 2007 р.), кафедрою соціальної педагогіки (протокол № 15 від 13.02. 2007 р.) Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди.

**ББК 74в.я431
УДК 37.0:001.891(043.2)**

Видано за рахунок авторів.

© Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С.Сковороди, 2007
© ХОГОКЗ, оформлення, 2007

позанавчальний час: традиційні гуртки, дискусійні клуби, проблемні групи, студентські лабораторії, наукові центри тощо. Різноманіття форм дозволяє здійснювати наукові дослідження за різними напрямками, запроваджувати нові технології організації досліджень, використовувати оригінальні авторські методики роботи.

Особливу роль у розвитку студентської наукової творчості займають конкурси студентських наукових робіт, конференції та виставки, участь у яких надає можливість винести на широке обговорення результати виконаної роботи.

Таким чином, науково-дослідна робота студентів сприяє підвищенню творчого характеру їх діяльності, свідомому оволодінню методологією науки та методами пізнання нових явищ, прагненню до розширення наукового світогляду (в тому числі шляхом опанування суміжних наукових галузей), творчому оволодінню досягненнями науки і техніки, здатності прискореної адаптації при розв'язанні нових наукових проблем.

А.І. Прокопенко

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПРОЕКТУВАННЯ КОМПОНЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ СИСТЕМИ ЯК ЗАСОБІВ ПЕРСПЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В ОСВІТІ

У сучасному українському суспільстві мають місце глибокі трансформації, а саме: перехід від тоталітаризму до демократії – у соціально-політичному житті країни, до ринкових відносин – у економіці, до плюралізму – в духовному житті, до вільного вибору життєвої позиції, ідеалів, стандартів поведінки – в особистісному житті окремої людини. Аналіз вказаних вище трансформацій показав, що вони відбуваються при дії системи факторів, до складу якої входять такі: об'єктивний, суб'єктивний, особистісний і людський.

У цих умовах система управління в суспільстві, зокрема в освіті не може залишатися незмінною. Під управлінням ми розуміємо систематичний вплив суб'єкта управлінської діяльності на об'єкт з метою забезпечення його цілісності, нормального функціонування, динамічної рівноваги з навколишнім світом, досягнення поставлених цілей.

У системі освіти діють два основних види управління: соціальне і педагогічне. Забезпечення їх неперервного взаємозв'язку – актуальна проблема теорії і практики педагогіки, психології, соціології, кібернетики. На нашу думку, цей зв'язок має віддзеркалюватися в компонентах педагогічної системи: цілях, принципах, змісті, методах і формах спільної діяльності суб'єктів. Вони розглядаються як засоби перспективного управління діяльністю учнів (перспективний – це той, що розрахований на перспективу, на майбутнє). Отже, об'єктом педагогічного управління є

навчальна діяльність учня, а соціального – педагогічна система, що розглядається на кількох рівнях (індивідуальному, груповому, навчального закладу, державному).

Перспективне управління має ґрунтуватися на вибраній стратегії і вирішувати два основних завдання: вибір оптимального напрямку із кількох можливих, а також спрямування зусиль об'єкта управління у вибраному напрямі. Сама ж стратегія ґрунтується на застосуванні системного підходу до визначення цілей педагогічної системи, формування відповідних завдань, проектування змісту навчальної діяльності, методів і форм її реалізації, а також відповідних дидактичних засобів. З огляду на зазначене вище, перспективне управління в освіті можна визначити як процес, спрямований на здійснення глобальної мети за допомогою стратегії, що дозволяє передбачити можливі зміни в майбутньому, тенденції розвитку системи освіти.

Стратегію соціального управління освітою визначено в державних документах: Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Національній доктрині розвитку освіти України» та інших. Система освіти має розвиватися на підґрунті гуманістичної, знаннєвої та культурологічної парадигм. Відповідно до гуманістичної парадигми, людина має розглядатися як найвища цінність; має бути забезпечено право кожного стати і залишатися собою у відповідності до своїх здібностей, уподобань тощо. Згідно з культурологічною парадигмою, слід здійснити проектування компонентів педагогічної системи як цінностей для суб'єктів (педагога, учнів). Як і раніше, залишається актуальною знаннєва парадигма в освіті, що може забезпечити здатність людини сформувати інформаційну культуру з метою вирішення глобального протиріччя між лавиноподібним розвитком знань, технологій і можливістю їх творчо засвоїти і застосовувати в практичній діяльності.

Згідно з розробленою стратегією, освіта має набути ознаки інноваційності. Випускники навчальних закладів мають бути підготовленими до здійснення способу життя на основі постійних змін у навколишньому світі: Сприйняття змін як норм життя, вироблення вмінь приймати раціональні рішення, здатність самим запропонувати зміни, обґрунтовувати їх, впроваджувати в процес своєї діяльності, а також інших – завдання людини, яка буде жити і творити у ХХІ ст.

Це стратегічне завдання знаходиться у протиріччі з незмінністю методів і форм діяльності студентів вищих навчальних закладів, коли лекції здебільшого мають інформаційний характер, а семінарсько-практичні заняття відрізняються одноманітністю форм свого здійснення. Слід констатувати, що педагогічна система ще не набула ознаки особистісної орієнтованості. У той же час у педагогічній теорії розроблено достатню кількість видів лекцій, на яких можливо запровадити особистісно-орієнтоване навчання. Для педагогічної науки

являє інтерес розробка технологій особистісно орієнтованого навчання саме на лекції як найбільш поширеної форми у вищому навчальному закладі.

Л.С. Рибалко

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОВІДНИХ АКМЕОЛОГІЧНИХ ПОНЯТЬ У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

В акмеології поняття „підхід” визначається як особливий синтез знань, які базуються на певних принципах; система принципів, прийомів, методів, які сприяють вирішенню акмеологічних проблем і задач; базисна узагальнена акмеологічна категорія, яка описує сукупність принципів, прийомів, методів, що дозволяють вирішувати акмеологічні проблеми і задачі, а в педагогіці – як дослідницька позиція, спосіб сприйняття процесів, явищ. Акмеологічний підхід є цілком самостійним науково-дослідницьким способом вивчення можливостей людини в досягненні особистісно-професійної акме-вершини на протязі всього життєвого шляху.

До провідних понять, на які спирається акмеологічний підхід, віднесемо такі, як акмеологія, зрілість, «акме», акмеологічність, особистісно-професійний розвиток, професіоналізм.

На підставі аналізу заявлених у акмеологічній літературі визначень поняття „акмеологія” вченими Б. Ананьєвим, О. Бодальовим, А. Деркачем, В. Зазикіним, Н. Кузьміною, В. Максимовою, Г. Хазіяновим, вважаємо за потрібне виділити її суттєві ознаки як самостійної науки:

- метою акмеології є надання людині такої допомоги, в результаті якої вона могла б найбільш повно розкрити внутрішній потенціал, реалізувати його на практиці, тим самим досягаючи певних вершин у фізичному, духовно-моральному, професійному розвитку;
- об’єктом акмеології є розвиток людини на етапі її зрілості і, особливо, при досягненні нею найбільш високого рівня в цьому розвитку;
- предметом акмеології є закономірності, механізми, способи, шляхи самореалізації, які сприяють досягненню вершин у розвитку особистості, а також засоби, умови, фактори, що позитивно впливають на процес самореалізації;
- змістом акмеології є інтегровані знання з природничих, суспільних, гуманітарних дисциплін і вміння досягати вершини творчого саморозвитку;
- найбільш дієвим засобом досягнення людиною вершини власного розвитку є її включення в творчу діяльність, самореалізація потенціалу на творчому рівні;

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
ВСТУПНЕ СЛОВО	
Дмитренко Тамара Олександрівна	
Умови формування системного педагогічного мислення.....	4
Л.І. Білоусова	
Комп'ютерне моделювання у навчальному процесі.....	6
Т.В. Белявцева, М.В. Каневська	
Навчальні дослідження як компонент професійної підготовки майбутнього вчителя.....	8
Н.О. Брюханова	
Підготовка викладачів технічних дисциплін у контексті компетентнісного підходу.....	10
Н.А. Василенко, М.В. Касьянова, О.І. Рассказова	
До питання про соціально-педагогічну роботу з сім'ями, що виховують хвору дитину.....	11
О.М. Василенко	
Соціально-педагогічні ситуації як засіб стимулювання студентів до професійної діяльності.....	13
С.А. Веприк	
Методологічні аспекти формування творчих умінь студентів у процесі постановки задач.....	14
О.А. Володченко	
Використання сукупності підходів до вивчення особливостей соціалізації підлітків у позашкільних закладах спортивного спрямування.....	16
Л.Е. Гризун	
Інтегративні засади проєктування модульної структури навчальної дисципліни.....	18
О.Є. Гутник	
Аксіологічний підхід у дослідженні толерантності особистості.....	19
Н.Д. Кабусь	
Застосування синергетичного підходу до вивчення умов самоорганізації навчально-творчої діяльності школярів.....	21
Т.В. Колбіна	
Педагогічне дослідження формування міжкультурної комунікації (методологічні питання).....	22
О.Г. Колгатін	
Методологія застосування інформаційних технологій для здійснення педагогічного контролю.....	27
Л.С. Колгатіна	
Технологія управління самостійною роботою студентів в умовах інформатизації навчання.....	28

В.В. Костіна	
Методологічні основи проектування освітнього предметного середовища.....	30
О.В. Купенко	
Факторний підхід у методології наукового дослідження з педагогіки.....	32
Т.В. Лаврик	
Факторний підхід до обґрунтування актуальності дослідження з вдосконалення змісту математичної освіти бакалаврів в умовах дистанційного навчання.....	36
Т.М. Марченко	
Методологічні засади дослідження проблеми формування математичного мислення студентів технічного університету.....	38
Ю.Б. Мельник	
Методологія дослідження культури здоров'я.....	39
О.П. Могилка	
Студентська соціальна служба як компонент соціально-педагогічної системи.....	41
В.М. Нагасв	
Методологічні засади розробки технології управління навчально-творчою діяльністю студентів.....	43
Н.В. Олефіренко	
Проектна діяльність студентів в умовах інформатизації навчального процесу.....	45
О.М. Пахомова	
Методологічні засади розвитку соціальності особистості (системний підхід).....	47
О.В. Піоваров	
Принцип історизму у висвітленні освітянських соціальних проблем (на прикладі розвитку освіти на Харківщині у другій половині XVIII – на початку XX ст.).....	48
Н.О. Пономарьова	
Концептуальні засади постановки науково-дослідної роботи студентів вищих педагогічних навчальних закладів.....	50
А.І. Прокопенко	
Методологічний аспект проектування компонентів педагогічної системи як засобів перспективного управління в освіті.....	52
Л.С. Рибалко	
Дослідження провідних акмеологічних понять у контексті професійно-педагогічної самореалізації майбутнього вчителя.....	54
Л.В. Ричкова	
Аспекти впровадження компетентісно орієнтованого підходу до формування змісту освіти в загальноосвітній школі.....	55

Г. М. Тріщ	
Системний підхід до розробки методики навчання проектування систем управління якістю.....	57
Д.М. Тюріна	
Формування інтелектуальних умінь студентів (ресурсний підхід).....	58
І.І. Філатова	
застосування системного підходу в процесі розробки змісту інтегрованої дисципліни інженерного профілю.....	60
Ю.І. Черняцька	
Факторний підхід до вивчення соціально-педагогічних умов адаптації старших підлітків у загальноосвітніх санаторних школах-інтернатах.....	61
В.Е. Чернякова	
Складові операції навчально-художньої діяльності учнів початкової школи.....	63
Ю.П. Чорний	
Системний підхід до розробки методики профілактики безпритульності неповнолітніх.....	64
В.М. Шкуркіна	
Методологічні підходи дослідження соціально-педагогічного процесу.....	66
О.Б. Шломенко, Г.С. Коваленко	
Методологічні питання формування професійної спрямованості вивчення іноземної мови у вищих навчальних закладах економічного профілю..	67
К.Ю. Яковенко	
Методологічні основи соціально-педагогічної діяльності з обдарованими учнями в умовах загальноосвітніх навчальних закладів.....	69
К.В. Ярьсько	
Культура управління навчальною діяльністю студентів (методологічний аспект).....	71
Відомості про авторів	75

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПИТАННЯ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ
В ПЕДАГОГІЦІ ТА СОЦІАЛЬНІЙ ПЕДАГОГІЦІ

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
27 ЛЮТОГО 2007 р.

Відповідальний редактор
Дмитренко Тамара Олександрівна
доктор педагогічних наук,
професор кафедри соціальної педагогіки
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

Відповідальний за випуск
Мельник Юрій Борисович
Голова Правління ХОГОКЗ,
викладач кафедри психології
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

Коректор
Ночвіна О.В.

Комп'ютерний набір і верстка
Півоварова Ю.Є., Сивенко Л.М.

· Харківський національний педагогічний
університет імені Г.С. Сковороди
Україна, 61002, Харків, вул. Артема, 29

Підписано до друку 28.02.07. Формат 60х84/16.
Папір офсетний. Друк ризографія.
Ум. друк. арк. 4,65. Тир. 300 прим. Зам. № 095-07.
Надруковано СПД ФО Бровін О.В. Код 2708608999.
61022, м. Харків, майдан Свободи, 7. Т. (057) 758-01-08.

Харківська обласна громадська організація "Культура Здоров'я"
Україна, 61105, Харків, пров. Забайкальський, 6/6.
E-mail: CultureHealth@ukr.net; Тел. (0572) 52-92-87.
Свідцтво про державну реєстрацію:
АОО № 498389 від 22.04.2005